

บทที่ 7

สรุปผลการวิจัยและข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาการมีส่วนร่วมของชุมชนกับสถานศึกษาในการพัฒนารูปแบบความมีวินัยระดับประถมศึกษาเกิดขึ้นจากการที่ผู้วิจัย ตระหนักถึงความสำคัญและความจำเป็นที่ชุมชนต้องเข้ามามีส่วนร่วมกับสถานศึกษาในการพัฒนารูปแบบความมีวินัย เพื่อร่วมกันพัฒนาระเบียบวินัยของนักเรียน ซึ่งปัจจุบันกำลังเป็นปัญหาของสถานศึกษาและชุมชนอันจะนำไปสู่การพัฒนาในด้านอื่น ๆ ตามแนวนโยบายการจัดการศึกษาและกระจายอำนาจสู่สถานศึกษาแต่แนวปฏิบัติจริงที่พบว่าชุมชนยังไม่เข้าใจในบทบาทการมีส่วนร่วมของตนเองที่แท้จริงกลับมองว่าสถานศึกษาเป็นศูนย์กลางในการดูแลนักเรียนทุกเรื่อง ผู้วิจัยจึงต้องการที่นำชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมเนื่องจากชุมชนเป็นผู้อยู่ในเหตุการณ์และ ปรากฏการณ์ต่างๆ ของนักเรียน เพื่อตอบสนองความต้องการของชุมชนจากปัญหาที่พบจริง อันนำไปสู่การพัฒนาเยาวชนในชุมชน และให้สามารถตอบคำถามของการวิจัยที่ว่ากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนและสถานศึกษาในการพัฒนารูปแบบความมีวินัยของนักเรียนระดับประถมศึกษาเป็นอย่างไร รูปแบบความมีวินัยของนักเรียนที่สอดคล้องกับความต้องการและศักยภาพของสถานศึกษาและชุมชนเป็นอย่างไร และคุณลักษณะความมีวินัยของนักเรียนตามรูปแบบความมีวินัยที่สอดคล้องกับความต้องการของสถานศึกษาและชุมชนเป็นอย่างไร เพื่อที่จะให้ได้คำตอบที่จะอธิบายปรากฏการณ์การมีส่วนร่วมของชุมชนและสถานศึกษาในการพัฒนารูปแบบความมีวินัยของนักเรียนดังกล่าวได้ ผู้วิจัยจึงได้ศึกษาเรื่องนี้ โดยใช้กระบวนการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research Methodology) ในการเก็บรวบรวมข้อมูลทั้งภายในสถานศึกษาและชุมชน โดยใช้วิธีการศึกษาข้อมูลผ่านการสัมภาษณ์ระดับลึก (Indept-Interview) การจัดกลุ่มสนทนา (Focus Group Discussion) การเขียนพรรณนาความ แล้วนำข้อมูลที่ได้อาวิเคราะห์ โดยการจัดหมวดหมู่เพื่อนำเสนอต่อไป รวมทั้งกระบวนการและมีส่วนร่วมของสถานศึกษาและชุมชน ในการ พัฒนารูปแบบความมีวินัยของนักเรียน จากปรากฏการณ์จริงในชุมชน จึงได้นำเสนอตามหัวข้อสำคัญเกี่ยวกับสรุปผลการวิจัย ข้อเสนอเชิงทฤษฎี และข้อเสนอแนะ ดังนี้

สรุปผลการวิจัย

แนวคิดในการพัฒนาประเทศที่เปลี่ยนแนวทางการพัฒนาประเทศจากการเน้นการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจ มาเป็นการพัฒนาประเทศโดยเน้นการพัฒนาคนหรือการให้คนเป็นศูนย์กลางของการพัฒนา ที่มีแนวทางอย่างเด่นชัดในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 10 พ.ศ. 2550 -2554 ทำให้แนวทางการพัฒนาประเทศที่เน้นการพัฒนาคนมีความชัดเจนขึ้น และมีแนวทางการปฏิบัติในอันที่จะให้ประชาชนมีส่วนร่วมค้ำในการพัฒนาประเทศมากขึ้น โดยมีความพยายามที่จะกระจายอำนาจในการปกครองประเทศลงไปสู่ชุมชน โดยผ่านองค์การบริหารส่วนตำบล และในส่วนของจัดการศึกษาของประเทศโดยเฉพาะในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานนั้น เนื่องจากมีโรงเรียนที่ทำหน้าที่จัดการศึกษาขั้นพื้นฐาน เป็นจำนวนมากและกระจายอยู่ในทุกพื้นที่ของประเทศ จึงได้นำแนวคิดเรื่องการพัฒนาประเทศโดยการมีส่วนร่วมของประชาชนมาใช้เป็นแนวทางในการจัดและพัฒนารูปแบบความมีวินัยเพื่อให้การจัดการศึกษามีแนวทางที่สอดคล้องกับการพัฒนาประเทศ และสามารถจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานซึ่งจัดการศึกษาภาคบังคับของประเทศไทยให้มากที่สุด โดยการกำหนดนโยบายให้ชุมชนและสถานศึกษามีส่วนร่วมกันในการที่หน่วยงานระดับนโยบายให้การสนับสนุนโดยการกระจายอำนาจการบริหารงบประมาณจากส่วนกลางไปตั้งไว้ที่โรงเรียน เพื่อให้ชุมชนและสถานศึกษาเริ่มมีส่วนร่วมกันในการจัดการศึกษาของชุมชน โดยการบริหารงบประมาณและการเงินของโรงเรียนรวมทั้งได้ดำเนินการเพื่อเผยแพร่นโยบายการให้ชุมชนและโรงเรียนร่วมกันจัดการศึกษาโดยการจัดประชุมสัมมนาคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐาน จากสภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนและสถานศึกษาในการพัฒนารูปแบบความมีวินัยของนักเรียนนั้น สภาพการมีส่วนร่วมของชุมชนและสถานศึกษาในการพัฒนานักเรียนในชุมชนซึ่งเป็นการปฏิบัติการของการมีส่วนร่วมนั้น สอดคล้องกับความต้องการของชุมชนและสถานศึกษาเพราะเป็นการพัฒนาระเบียบวินัยของนักเรียนที่เป็นปัญหาของชุมชนและสถานศึกษาต้องการแก้ไข แต่ไม่มีโอกาสที่จะมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง เมื่อมีวิธีการแก้ปัญหาจึงทำให้ชุมชนเกิดความภาคภูมิใจ ในการเข้ามามีส่วนร่วมและมีโอกาสเสนอแนะโดยเปิดโอกาสให้ทุกคนที่ชุมชนไว้ใจ ได้รับการเชิญมาเสนอปัญหาและเสนอแนวทางในการแก้ปัญหาของลูกหลานตนเองอย่างเต็มที่ แต่อย่างไรก็ตาม ก็พบว่า ในเบื้องต้นการทำความเข้าใจกันในเรื่องการมีส่วนร่วมของสถานศึกษาและชุมชนในการพัฒนารูปแบบความมีวินัยของนักเรียนนั้นชุมชนยังไม่เข้าใจกระบวนการมีส่วนร่วม แต่เมื่อร่วมกันจัดกลุ่มสนทนาทำให้ชุมชนเกิดความกระตือรือร้นในการแสดงความคิดเห็นและเสนอแนวทางในการแก้ปัญหาบุตรหลานของตนเอง เนื่องจากปัญหาทุกอย่างเกิดขึ้นทั้งที่สถานศึกษาและชุมชนซึ่งรวมถึงที่บ้านของนักเรียนที่ชุมชนย่อมรู้ดี เพื่อแสดง

ความเป็นเจ้าของสถานศึกษาร่วมกันร่วมกัน แต่ความหมายการมีส่วนร่วมของชุมชนและสถานศึกษา มีลักษณะของการเป็นการร่วมมือซึ่งกันและกัน ที่ผ่านมาสถานศึกษาเป็นฝ่ายกำหนดความต้องการของสถานศึกษาในส่วนที่จะให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมและดำเนินการให้เกิดการมีส่วนร่วมในลักษณะที่สถานศึกษาต้องการ เช่น การให้ชุมชนเข้ามามีส่วนร่วมเพียงเพื่อร่วมในกิจกรรมของทางสถานศึกษาเฉพาะในส่วนของการช่วยเหลือโรงเรียน เช่น การบริจาคเงิน การอำนวยความสะดวกในการทำงานของคณะครู การขอความเห็นชอบในเรื่องที่โรงเรียนต้องเกี่ยวข้องกับชุมชน ส่วนชุมชนแม้ว่าจะมีความรู้สึกรู้ว่าโรงเรียนเป็นของชุมชนแต่ก็มีส่วนร่วมโดยการให้การสนับสนุนช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกมากกว่าแนะนำแสดงความคิดเห็นหรือความต้องการของชุมชนให้สถานศึกษารับรู้ว่าชุมชนต้องการให้สถานศึกษาพัฒนานักเรียนอย่างไร

นอกจากนี้ยัง พบว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนและสถานศึกษาในการพัฒนารูปแบบความมีวินัยของนักเรียนในระดับประถมศึกษาเป็นสิ่งที่เกี่ยวข้องกับบริบทของชุมชนหลายประการ เช่น เงื่อนไขทางด้านพื้นฐานความคิดของคนในชุมชน ความคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการอบรมเลี้ยงดูบุตรหลาน การรวมกลุ่มของคนในชุมชน และความคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน คือ ผู้นำ ชุมชน ผู้นำศาสนา ผู้บริหารสถานศึกษา ครู กลุ่มวิทยากรอิสลามศึกษา กลุ่มผู้ปกครองนักเรียน รวมถึงเงื่อนไขทางของชุมชน ซึ่งได้แก่ สภาพแวดล้อมทางด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมืองศาสนาและวัฒนธรรมความเชื่อและความรู้สึกเป็นเจ้าของโรงเรียนของคนในชุมชน และเงื่อนไขทางด้านสถานศึกษาซึ่งได้แก่ คุณลักษณะของบุคลากรในสถานศึกษาคือผู้บริหารสถานศึกษาและคณะบริหารงานของสถานศึกษา ตลอดจนผลงานของสถานศึกษาทั้งในด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างสถานศึกษากับชุมชน

จากผลของการวิจัยที่ได้นำเสนอมา จะเห็นว่า การมีส่วนร่วมของชุมชนและสถานศึกษาในการพัฒนารูปแบบความมีวินัยของนักเรียนระดับประถมศึกษา เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นโดยมีที่มา มีปรากฏการณ์ มีกระบวนการและมีแบบแผนของการมีส่วนร่วม ข้อเสนอเชิงทฤษฎีจากผลการวิจัยของการมีส่วนร่วมของชุมชนและสถานศึกษาในการพัฒนารูปแบบความมีวินัย ดังนี้

1. เงื่อนไขทางด้านบริบทของชุมชนและโรงเรียนมีผลต่อการกำหนดความหมายและขอบเขตของการมีส่วนร่วมของชุมชนและสถานศึกษาโดยตรง เช่น เงื่อนไขทางด้านความคิดพื้นฐานของคนในชุมชน ได้แก่ ความต้องการพัฒนารูปแบบความมีวินัยของนักเรียนในระดับประถมศึกษา การถ่ายทอดการเรียนรู้ในชุมชน การรวมกลุ่มกันในชุมชน และความคิดพื้นฐานเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนในชุมชน เป็นบริบทที่สำคัญในการกำหนดความหมายและขอบเขตการมีส่วนร่วมของชุมชนและสถานศึกษาในการพัฒนารูปแบบความมีวินัย เช่น การที่ชุมชนเห็นความสำคัญของระเบียบวินัยของนักเรียน

2. นโยบายและความหมายในการให้สถานศึกษาและชุมชนมีส่วนร่วมในการพัฒนารูปแบบ ความมีวินัยของนักเรียนที่กำหนดจากหน่วยงานระดับสูงไม่มีผลโดยตรงต่อการปฏิบัติและการกำหนดความหมายของการมีส่วนร่วมของชุมชนและสถานศึกษาเท่ากับเงื่อนไขทางด้านบริบทของชุมชนและโรงเรียน เช่น การที่หน่วยงานระดับสูงกำหนดนโยบายให้ชุมชนและโรงเรียนมีส่วนร่วมในการจัดการศึกษาที่ทั้งฝ่ายชุมชนและสถานศึกษาเป็นหุ้นส่วนกันและมีความเท่าเทียมกันในการที่จะร่วมกันจัดการศึกษาในโรงเรียนโดยชุมชนสามารถเสนอนโยบายในการจัดการศึกษาของชุมชนต่อโรงเรียนให้พิจารณานำไปปฏิบัติ

3. กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนและสถานศึกษาในการพัฒนารูปแบบความมีวินัยเป็นสิ่งที่ปรากฏชัดเจนในกิจกรรมที่ชุมชนและโรงเรียนร่วมกันจัด ซึ่งมีอยู่หลายรูปแบบ แต่ละรูปแบบมีขั้นตอนของการดำเนินกิจกรรมแตกต่างกัน ตามเงื่อนไขที่เกี่ยวข้อง ตามลักษณะของแต่ละกิจกรรมและตามลักษณะของการมีส่วนร่วม ซึ่งทำให้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนและโรงเรียนในแต่ละกิจกรรมมีรูปแบบที่แตกต่างกัน แต่สรุปได้ว่ามีขั้นตอนสำคัญของการมีส่วนร่วมเป็นสี่ ขั้นตอน คือ 1) การศึกษาปัญหา 2) สร้างรูปแบบความมีวินัย 3) นำไปใช้ 4) นำเสนอรูปแบบความมีวินัย

4. กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนและสถานศึกษาจะเกิดขึ้น ดำเนินต่อไป และดำรงอยู่ได้ขึ้นอยู่กับการศึกษาขั้นพื้นฐานของโรงเรียน และผู้ปกครองนักเรียน มีส่วนร่วมกันในการดำเนินการตามกระบวนการที่ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้อง คือ ผู้บริหารสถานศึกษา คณะครู ผู้นำชุมชน คณะกรรมการมีส่วนร่วมที่มีเงื่อนไขที่เหมาะสม คือ การมีปฏิสัมพันธ์ที่เท่าเทียมกันของผู้ที่เกี่ยวข้อง การยอมรับความสามารถของประชาชนในชุมชน การลดความเข้มงวดของการทำงานตามระบบราชการลง การประสบความสำเร็จในการทำงานร่วมกันและการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกันระหว่างชุมชนและสถานศึกษาอย่างต่อเนื่อง ก็จะทำให้กระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนและสถานศึกษา ดำเนินต่อไปในกิจกรรมเดิมหรือเริ่มขึ้นใหม่ในกิจกรรมใหม่ที่มีลักษณะของกระบวนการมีส่วนร่วมที่ต่อเนื่องสืบต่อกันไป

5. การมีส่วนร่วมของชุมชนและสถานศึกษาจะพัฒนาต่อไปได้และส่งผลให้การจัดการศึกษาในชุมชนดีขึ้น คือ สถานศึกษาสามารถจัดการศึกษาได้ตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในชุมชนมากขึ้นและทำให้ชุมชนสามารถพึ่งตนเองได้นั้น จะเกิดขึ้นได้จากการที่การมีส่วนร่วมของชุมชนและสถานศึกษามีจุดเริ่มต้นในชุมชน

ข้อเสนอแนะ

การวิจัยนี้ พบว่า การมีส่วนร่วมของสถานศึกษาและชุมชนในการพัฒนารูปแบบความมีวินัยเป็นเรื่องที่มีความสำคัญและจำเป็นเพื่อให้ สอดคล้องกับจุดมุ่งหมายของหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานที่มุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์ เป็นคนดี มีปัญญา มีความสุข และมีความเป็นไทย มีศักยภาพในการศึกษาต่อ และประกอบอาชีพ (หลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2544) เพราะนอกจากจะสอดคล้องกับนโยบายการพัฒนาประเทศที่เน้นการพัฒนาโดยการมีส่วนร่วมของประชาชน นโยบายการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานแล้ว ยังเป็นสิ่งที่จะช่วยทำให้โรงเรียนสามารถดำเนินการแก้ปัญหาของเยาวชนร่วมกับชุมชนอย่างมีประสิทธิภาพ และสามารถตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนได้ รวมทั้งจะทำให้ชุมชนลดการพึ่งพิงการสนับสนุนจากรัฐลง และเป็นการระดมทรัพยากรในชุมชนมาช่วยในปรับเปลี่ยนพฤติกรรมของนักเรียนซึ่งจะทำให้โรงเรียนและชุมชนสามารถแก้ปัญหานักเรียน ได้ตรงกับความต้องการของชุมชนมากขึ้น ผู้วิจัยจึงมีข้อเสนอแนะที่เป็นผลมาจากค้นพบในการวิจัยเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาการมีส่วนร่วมของสถานศึกษาและชุมชนในการพัฒนารูปแบบความมีวินัยของนักเรียนในระดับประถมศึกษาดังนี้

1. ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1.1 ผลของการวิจัยได้ข้อค้นพบที่ชัดเจนว่า บุคคลทุกคนทั้งภายในสถานศึกษาและภายในชุมชน ต้องการมีส่วนร่วมในการแสดงความคิดเห็นและเสนอแนะแนวทางในการแก้ปัญหาคารขาระเบียบวินัยของด้วยความเต็มใจ ดังนั้นควรเปิดโอกาสให้มีกิจกรรมการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่อง

1.2 ควรมีการกระจายไปสู่ชุมชนด้วยนโยบายและมาตรการที่เป็นรูปธรรม ทั้งในด้านการวางแผนการดำเนินการและปฏิบัติ เพื่อให้อำนาจในการจัดการศึกษาเป็นของชุมชนและสถานศึกษา ซึ่งจะทำให้ระบบการจัดการศึกษาของประเทศสามารถตอบสนองต่อความต้องการด้านการจัดการศึกษาของชุมชนที่มีความหลากหลายและมีความแตกต่างตามสภาพข้อมูลพื้นฐานทางด้านสังคมเศรษฐกิจ การเมืองศาสนา วัฒนธรรม และบริบทของชุมชน เพื่อให้นักเรียนเป็นคนดีของชุมชนและสถานศึกษา ซึ่งจะทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมกับสถานศึกษาชัดเจนขึ้น ลดการพึ่งพิงการช่วยเหลือจากรัฐลงและเป็นการพัฒนาชุมชนอีกส่วนหนึ่ง โดยชุมชนเพื่อชุมชนและตอบสนองต่อความต้องการของชุมชนได้ในที่สุด

1.3 เพื่อให้องค์กรปกครองท้องถิ่นมีบทบาทในการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนารูปแบบความมีวินัยของนักเรียนในชุมชน คือ สถานศึกษาและองค์การบริหารส่วนตำบล ควรร่วมกันในการพัฒนารูปแบบความมีวินัยของนักเรียนสามารถดำเนินการได้ หน่วยงานที่มีบทบาทในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานในระดับสูง คือ กระทรวงศึกษาธิการ ควรกำหนดสิทธิของ

คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานที่ควรจะได้รับจากหน้าที่ในการเป็นคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานให้เป็นรูปธรรมและให้คณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานมีส่วนร่วมกับสถานศึกษาในการจัดการศึกษาขั้นพื้นฐานมากขึ้นและชัดเจนยิ่งกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันเพื่อให้ระบบราชการสถานศึกษามีเงื่อนไขที่จะเป็นอุปสรรคต่อการมีส่วนร่วมของคณะกรรมการการศึกษาขั้นพื้นฐานน้อยลงและกระทรวงมหาดไทย ควรกำหนดบทบาทขององค์การบริหารส่วนตำบล ต่อการพัฒนาการจัดการศึกษาในชุมชนในฐานะที่เป็นองค์กรปกครองท้องถิ่นให้ชัดเจนยิ่งขึ้นโดยให้ตระหนักถึงบทบาทของสถานศึกษาในฐานะที่เป็นสถาบันที่มีหน้าที่จัดการศึกษาของชุมชนโดยชุมชนและเพื่อประชาชนในชุมชน โดยการจัดสรรทรัพยากรในชุมชนเพื่อเอื้อให้สถานศึกษาสามารถจัดการการศึกษาในชุมชนให้เหมาะสม และในขณะเดียวกัน กระทรวงศึกษาธิการและกระทรวงมหาดไทยควรร่วมมือกันในการกระจายอำนาจทั้งอำนาจในการจัดการศึกษาและอำนาจในการปกครองชุมชน ให้ลงไปสู่สถานศึกษาและชุมชนให้มากที่สุด และเป็นรูปธรรมมากที่สุด

2. ข้อเสนอแนะในระดับปฏิบัติการ

2.1 หน่วยงานทางราชการที่ใกล้ชิดกับสถานศึกษา ควรทำความเข้าใจแนวคิดเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมให้ชัดเจน ทั้งในระดับอุดมการณ์และระดับปฏิบัติการ เพื่อให้สามารถสนับสนุนและทำความเข้าใจกับการปฏิบัติการเพื่อให้เกิดการมีส่วนร่วมของสถานศึกษาและชุมชนเพื่อพัฒนานักเรียนในลักษณะที่เท่าเทียมกัน ไม่ใช่การสนับสนุนให้ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นฝ่ายรับผลประโยชน์เพียงฝ่ายเดียว

2.2 สถานศึกษาควรใช้ประโยชน์จากการมีส่วนร่วมของชุมชนเพื่อการสร้างระบบการเรียนรู้ในชุมชนให้สามารถตอบสนองต่อความต้องการของชุมชน และร่วมกันพัฒนาความเข้มแข็งของชุมชนควบคู่ไปกับการพัฒนาความเข้มแข็งของสถานศึกษา

2.3 สถานศึกษาและชุมชนควรร่วมกันศึกษาถึงแบบแผนของการมีส่วนร่วมของสถานศึกษาและชุมชนของตนเองว่า มีแบบแผนการมีส่วนร่วมอย่างไร เพื่อที่จะได้ร่วมกันพัฒนาให้เกิดเป็นแบบแผนการมีส่วนร่วมของชุมชนและสถานศึกษา เพื่อสถานศึกษาและชุมชนมีอำนาจในการตัดสินใจเพื่อการดำเนินงานในสถานศึกษาร่วมกันทุกเรื่อง โดยมีความเท่าเทียมกันและมีการยอมรับซึ่งกันและกันเพื่อให้เกิดแบบแผนการมีส่วนร่วมทั้งชุมชนและสถานศึกษาให้มีความรู้สึกเป็นเจ้าของสถานศึกษาร่วมกัน เพื่อให้สามารถร่วมกันพัฒนานักเรียนให้สอดคล้องกับบริบทของชุมชน

3. ข้อเสนอแนะในการทำวิจัย

3.1 ควรใช้ข้อสรุปเชิงทฤษฎี (Theoretical Generating) และข้อเสนอ (Participation) ที่ได้จากการวิจัยนี้ เป็นแนวทางในการศึกษาการมีส่วนร่วมของสถานศึกษาและชุมชนเพื่อการพัฒนา รูปแบบความมีวินัยของนักเรียนในชุมชนและสถานศึกษาที่มีสถานศึกษาที่ตั้งอยู่ในชุมชน

3.2 ควรศึกษากระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนและสถานศึกษาในการพัฒนา รูปแบบความมีวินัยของนักเรียนและแบบแผนของการมีส่วนร่วมเพิ่มขึ้น ในประเด็นปัญหาว่า ทำอย่างไรชุมชนจึงจะได้รับประโยชน์จากการศึกษานี้

3.3 ควรศึกษาถึงลักษณะ รูปแบบกระบวนการและแบบแผนการมีส่วนร่วมของ ชุมชนและสถานศึกษาในชุมชน ในส่วนที่เป็นการพัฒนานักเรียนให้เป็นบุคคลที่ชุมชนและสังคม ต้องการในรูปแบบอื่น ๆ ในรูปกิจกรรมอื่น ๆ เช่น การทำประชาคมติ การสร้างกฎกติกาของชุมชน ร่วมกัน การจัดกิจกรรมสำคัญร่วมกัน การไปศึกษาดูงานร่วมกัน หรือจัดในรูปแบบต่าง ๆ ตาม ความต้องการของชุมชน เพื่อสร้างความสัมพันธ์ที่ดีต่อกัน

3.4 จากการวิจัยครั้งนี้ เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ ข้อมูลที่ได้จากการวิจัยเป็นข้อมูล เชิงคุณภาพที่แสดงถึงรูปแบบความมีวินัยของนักเรียน การทำวิจัยครั้งต่อไปควรมีการศึกษาข้อมูล เชิงปริมาณที่แสดงถึงผลการใช้รูปแบบความมีวินัยของนักเรียนที่ได้จากการมีส่วนร่วมระหว่าง สถานศึกษากับชุมชน